

Orta Gelir Tuzağından Çıkış İçin Yeni Bir Strateji: Küresel Keynesyencilik

Yaşar Tamer ERGÜL

*Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü
ytergul@anadolu.edu.tr*

Öz

Son yıllarda “orta gelir tuzağı” kavramı sıklıkla tartışılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere, bu tuzaktan kurtulup yüksek gelir düzeyine ulaşmaları için çeşitli öneriler getirilmektedir. Bu öneriler, bu ülkelerin yüksek katma değerli teknolojik ürünler üretebilmeleri için gerekli tedbirleri içermektedir. Bu öneriler açık bir şekilde ihracata dayalı büyüme stratejisine dayanmaktadır. Ancak bu stratejinin yapısal bir kusuru bulunmaktadır; gelişmiş ülkelerin ithalat kapasiteleri tarafından belirlenen, gelişmekte olan ülkelerin ihraç malları pazarı sınırlı olduğu için, tüm gelişmekte olan ülkeler ihracatlarını aynı anda artıramayacaklardır. Eğer tüm ülkelerin ihracatlarının eşanlı olarak artması mümkün değilse, bu ülkeler kendilerini artan bir rekabet ortamında bulacaklar ve orta gelir tuzağından kurtulmaları mümkün olmayacaktır. Bu engeli aşabilmek için, ekonomik sorunları küresel düzeyde ele almak yararlı olabilir. Bu çalışmanın amacı, orta gelir tuzağının nedeninin ihracata dayalı kalkınma stratejisi olduğunu göstermek ve bu sorunu aşmak için Küresel Keynesçiliğin tüm gelişmekte olan ülkelerin ortak çıkarına bir yaklaşım olma potansiyelini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Post Keynesyen İktisat, Orta Gelir Tuzağı, Ekonomik Büyüme, Küresel Keynesyencilik

JEL Sınıflandırma Kodları: E12, F63, F01

A New Strategy to Escape from Middle Income Trap: Global Keynesianism*

Abstract

In recent years, the term “middle income trap” has increasingly discussed among economists. There are several suggestions to developing economies to avoid themselves from middle income trap and to reach high income level. These suggestions explicitly based on export-led growth strategy. But there is a fundamental flaw in that strategy; not all developing countries can succeed to increase their exports simultaneously because there is the limited market size for exports of developing globally. If all economies cannot increase exports simultaneously; they find themselves growing competition that not to allow them escaping from income trap. To deal with this problem, it might better to tackle with economic issues globally instead of nationally. The aim is this article is to show middle income trap issue could be explained by “fallacy of composition problem” that lies under the export-led strategy and to propose to global Keynesianism could be an alternative to current economic problems included that issue.

Keywords: Post Keynesian Economics, Middle Income Trap, Economic Growth, Global Keynesianism

JEL Classification Codes: E12, F63, F01

* Extended abstract is presented at the end of the article.

Atıfta bulunmak için/Cite this paper:

Ergül, Y. T. (2017). Orta Gelir Tuzağından Çıkış İçin Yeni Bir Strateji: Küresel Keynesyencilik. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 1-28.

DOI: 10.18074/ckuuiibfd.347173

1. Giriş

Gelişmekte olan ülkelerin sanayileşmelerinin belli bir aşamasından sonra gelişmiş ülkelerle aralarındaki açığı kapatarak gelişmiş ülke konumuna geçecekleri düşüncesi hem akademisyenler hem de politika uygulayıcıları arasında genel kabul gören bir görüş olmuştur. 20. yy.'ın ikinci yarısında hızlanan, kalkınmaya yönelik akademik ve politik tartışmalarının altında bu görüş bulunmaktadır. Nitekim Japonya'nın başını çektiği ve ardından Asya Kaplanlarının yakaladıkları kalkınma düzeyi, gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabaları açısından örnek olmuştur.

Ancak bütün gelişmekte olan ülkelerin aynı başarıyı gösterebildiklerini ifade etmek mümkün değildir. Bu olgu son yıllarda “orta gelir tuzağı” olarak tanımlanıp, yaygın bir şekilde tartışılmaktadır. Bu bağlamda, orta gelir tuzağının nedenlerine ve çıkış stratejilerine ilişkin tartışmalar çeşitlilik göstermektedir. Bu tartışmalarda orta gelir tuzağının nedeni olarak sıklıkla ifade edilen görüş, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarının erken aşamalarında kaynaklarını tarım sektöründen sanayi sektörüne aktarmak yoluyla hızlı bir büyüme sağladıkları, ancak belirli bir noktadan sonra daha karmaşık, yüksek katma değere sahip ürünleri üretmede başarısız kalmaları nedeniyle kalkınma süreçlerinin durağanlaştığı ve orta gelir seviyesinde takılı kaldıkları yönündedir. Bu yaklaşım çerçevesinde gelişmekte olan ülkelere küresel ekonomide daha rekabetçi olabilmelerine yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır. Örneğin, beşeri sermaye yatırımları yapılması, Ar-Ge ve inovasyona önem verilmesi, belirli sektörlerde uzmanlaşp rekabetçi avantaj kazanılması gibi. Bu önerilerin altında yatan varsayım, gelişmekte olan bir ülkenin kalkınmasını gerçekleştirmesi için ihracatını ve küresel pazardaki payını artırması gerekliliğidir. Bununla birlikte ihracata dayalı kalkınma modelinin bu konudaki başarısına ilişkin eleştiriler de bulunmaktadır. Bu eleştirilere göre, ihracata dayalı kalkınma stratejisinin yapısal kusurlarından dolayı, bu stratejinin etkinliği giderek azalmakta ve gelişmekte olan ülkelerin gerekli sıçramayı yapmalarına engel olmaktadır.

Bu çalışmada, ihracata dayalı kalkınma stratejisine yönelik eleştirilerin orta gelir tuzağı olgusuna ilişkin açıklayıcı olup olamayacağı incelenecektir. Bu amaçla öncelikle orta gelir tuzağı konusundaki tartışmalara kısaca değinilecek, ardından ihracata dayalı kalkınma stratejisine ilişkin eleştiriler incelenecektir. Son olarak, esasen orta gelir tuzağı tartışmaları çerçevesinde ortaya atılmamış olsa da, küresel Keynesyencilik yaklaşımının orta gelir tuzağını aşmaya yönelik bir alternatif olabileceği tartışılacaktır.

2. Orta Gelir Tuzağı

Orta gelir tuzağı, orta gelirli ülkelerin uzun süre orta gelir düzeyini aşmadığı durumları ifade etmek için kullanılmaktadır. Burada orta gelir kavramı, kişi başına düşen milli gelir olarak ele alınmaktadır.[†] Orta gelir tuzağı kavramı ilk defa Dünya Bankası'nın yayınladığı bir raporda kullanılmıştır (Gill ve Kharas, 2007, s. 17). Rapora göre, modern büyüme teorisi Doğu Asya ülkelerinin üç aşamadan geçeceklerini öngörmektedir. İlk aşamada bu ülkeler üretimde ve işgücünde uzmanlaşma yoluyla, başlangıçta yavaş da olsa giderek artan bir hızda ürün çeşitliliğine sahip olmaktadır. İkinci aşamada yatırımların önemi azalırken, inovasyon hızlanmaktadır. Üçüncü aşamada ise, işgücü eğitim sistemi sayesinde yeni teknolojilere uyum sağlanmakta ve yeni ürünleri ve üretim süreçlerini biçimlendirebilecek donanımına sahip olunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, orta gelir düzeyindeki ülkelerin gelişimleri boyunca bu aşamaların gözlenmesi gerekmektedir. Ancak eğer salt üretim faktörlerinin artışına dayalı bir strateji izlenirse, sermayenin azalan marjinal verimliliğine bağlı olarak, büyümenin de durağanlaşması kaçınılmaz olmaktadır. Yazarlara göre, Latin Amerika ve Orta Doğu ülkelerinin uzun yıllar boyunca orta gelir seviyesini aşamamalarının nedeni budur.

Dünya Bankası'nın bir diğer yayınında orta gelir tuzağı süreci şu şekilde özetlenmiştir: Düşük gelirli ülkeler yabancı teknolojileri ve kendi ucuz iş gücünü kullanmak yoluyla, düşük maliyetli ve emek yoğun ürünler üreterek uluslararası piyasalarda rekabet edebilir. Bu süreçte emek ve sermayenin düşük verimli tarım sektöründen yüksek verimli sanayi sektörüne geçmesiyle büyük verimlilik artışları yaşanacaktır. Bu ülkeler orta gelir düzeyine ulaştıkça, tarım sektöründeki kullanılabilir iş gücü azalacak, ücretler artmaya başlayacak ve rekabet güçleri aşınmaya başlayacaktır. Zaman içinde, kaynakların yeniden tahsisi ve teknoloji transferi sayesinde elde edilen verimlilik artışları azalmaya başlayacak, ücret artışlarıyla da birlikte uluslararası piyasalarda daha az rekabetçi olunacaktır. Eğer ülkeler yabancı teknolojiye dayanmayı bırakıp, verimliliklerini inovasyon yoluyla artırma yoluna gitmezlerse, kendilerini tuzağa düşmüş olarak bulacaklardır (World Bank, 2013, s. 12). Yine aynı yayında, tarihsel verilere bakıldığında orta gelir tuzağından kurtulmanın çok da kolay olmadığı, örneğin, 1960 yılında sayısı 101 olan orta gelirli ülkelerin, 2008 yılı itibarıyla yalnızca 13'ünün yüksek gelirli ülke seviyesine geçebildiği tespit edilmiştir (World Bank, 2013, s. 12).

Bu tartışmalar bağlamında bir ayrıntının açıklığa kavuşturulması gereklidir; orta gelirli ülkeden kastedilen, ekonomisi imalat sanayine dayalı büyük bir ülkedir.

[†] Dünya Bankası'nın sınıflandırmasına göre 2015 yılı için, kişi başına düşen milli geliri 1.045\$ ile 12.746\$ arasında olan ülkeler orta gelirli olarak kabul edilmektedir. Bu ülkeler de ayrıca, 4.125\$ sınır olmak üzere, kendi aralarında alt orta gelirli ve üst orta gelirli ülkeler olarak ayrılmaktadırlar. Bkz. <http://data.worldbank.org/about/country-and-lending-groups> (Erişim Tarihi: 01.03.2017)

Açıktır ki, orta gelirli ülke statüsünde olup da ekonomisi turizme, vergi cenneti konumuna ya da doğal kaynaklara dayalı ülkeler de vardır. Bu ülkeler de bir tuzak içinde olabilirler ancak bu tuzağın nedeni farklı olacaktır (Peerenboom, 2014, s. 660). Nitekim orta gelir tuzağından çıkışa yönelik öneriler genellikle, uluslararası piyasalarda nasıl daha rekabetçi olunabileceğine yöneliktir. Ancak bu yaklaşım açık ya da örtük bir şekilde, gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını arttırmak yoluyla büyümelerini hızlandırabilecekleri varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımın ne kadar gerçekçi olduğu ise genellikle göz ardı edilen bir konu olmaktadır.

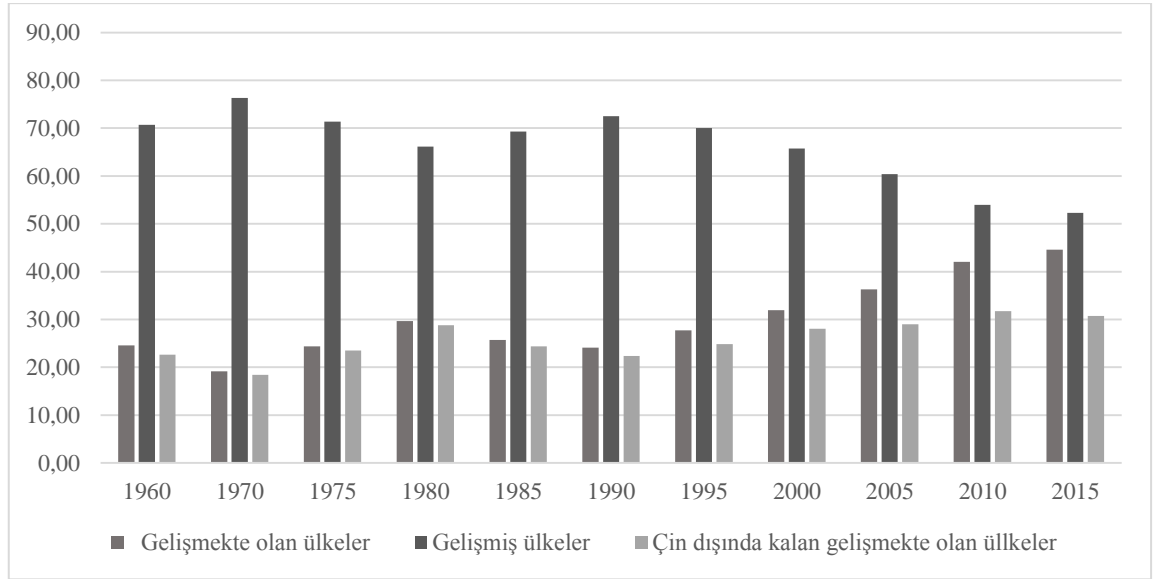
3. İhracata Dayalı Büyüme ve Sonuçları

Yaklaşık olarak 2. Dünya Savaşı'ndan 1970'li yılların oralarına kadar gelişmekte olan ülkelerin uyguladığı ve iktisat yazınında da hakim olan büyüme stratejisi, iç talebe ve ithal ikamesine dayalı büyüme modeliydi. Bunun yanı sıra finansal piyasalarda yoğun devlet kontrolü bulunmaktaydı. Devlet faiz oranlarının, döviz kurunun değerini belirlemekte, yabancı finansal kuruluşlarının faaliyetlerine izin verilmemekte ya da sınırlı tutulmakta, sermaye hareketleri yine devletin iznine bağlı olmaktaydı. Bu yaklaşıma göre finansal piyasalara ilişkin bu düzenlemelerle beraber, girişimciler uygun koşullarda krediye ulaşabilecekler ve bu sayede artan yatırımlar da sermaye birikimini, büyümeyi ve istihdamı olumlu etkileyecekti. Ancak 1970'li yılların ortalarından itibaren bu modelin etkinliği tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmaların teorik temelini McKinnon-Shaw tezinde görebiliriz. Yazarlara göre finansal piyasalara yönelik devlet müdahalesi üretim düzeyini olumsuz etkilemektedir: Yapay olarak düşük tutulan faiz oranları tasarrufu cazip olmaktan çıkartırken tüketimi teşvik eder. Artan tüketim enflasyonist baskı yaratırken, düşük tasarruf oranları da kredi hacmini daraltır ve dolayısıyla kredilerle finanse edilen yatırımları olumsuz etkiler. Oysa rekabetçi bir sermaye piyasasının olduğu serbest bir finansal sistem, yüksek tasarruf oranlarını, yatırımı, istihdamı, verimliliği ve yabancı sermaye girişini teşvik edecektir (Gabel, 2010, s. 4).

Bu yaklaşıma paralel olarak gelişmekte olan ülkelerin dış ticaretlerini serbestleştirmeleri ve büyümelerini ihracat artışlarına dayandırmaları önerilmiştir. İhracat artışının ekonomik büyümeye katkıları birkaç noktada ifade edilebilir; Öncelikle ihracat artışı o ülkenin üretimine olan talep artışını ifade eder ve bu da toplam çıktıda reel artış anlamına gelir. İkinci olarak, ihracat artışı ilgili sektörlerde uzmanlaşmayı ve verimlilik artışını beraberinde getirir. Buna bağlı olarak ekonomideki kaynakların tahsisi verimli olmayan alanlardan ihracata yönelik üretim yapan ve verimliliği yüksek sektörlerle yönelir. Böylelikle ekonomide genel bir verimlilik ve üretim artışı gerçekleşir.[‡] Aynı zamanda dış

[‡] İhracat sektöründeki verimlilik artışının tüm ekonomide verimliliği ve üretim düzeyini artırması olgusunu ilk inceleyen iktisatçılardan biri P. J. Verdoorn'dur. Bu olgu bazen kendisine atfen

piyasalara yönelik üretim yapmak ileri teknolojilere erişimi, yaparak öğrenmeyi ve daha iyi yönetsel pratikleri beraberinde getirir. Üçüncü olarak ihracattaki artış sayesinde dış ticaret kısıtları gevşeyecek ve iç talebin gerektirdiği ithalat girdileri edinmek daha kolaylaşacaktır (Giles ve Williams, 2000). İhracatın döviz kazandırma özelliği, onu toplam talebin diğer bileşenlerinden farklı kılar. Hükümet harcamasına ya da tüketim artışına dayalı bir büyümenin geçici olma ihtimali vardır zira bu unsurlardaki artış aynı zamanda ithalat talebini de artırmaktadır. Eğer toplam talebin diğer unsurlarının gerektirdiği ithalatı karşılamak için yeterli ihracat geliri yoksa, toplam talep artışı kısıtlanacaktır. Diğer bir ifadeyle ihracat artışı yalnızca toplam talebi artırmakla kalmamakta, toplam talebin diğer unsurlarının artışına da imkan sağlamaktadır. (Thirlwall, 2002, s. 53). Özellikle 1980’li yıllara gelindiğinde, ihracatı büyümenin “motoru” olarak gören bu anlayış, uluslararası kurumların da etkisiyle, gerek uygulamada gerekse iktisat yazınında ağırlık kazanmaya başlamıştır. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise, büyüme tartışmaları ihracata dayalı büyüme yaklaşımının baskınlığı ile sona ermiştir. Bu tarihte artık tartışmalar hangi yaklaşımın daha etkin olduğu değil, ihracata dayalı büyüme modelinin en etkin nasıl uygulanabileceği üzerine olmuştur (Blecker, 1999, s. 1).

Şekil 1: Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin Dünya ihracatı içindeki yüzde payları

Kaynak: <http://unctadstat.unctad.org/EN/>

Verdoorn Yasası olarak da adlandırılır. Verdoorn’un 1949 yılında yayınladığı İtalyanca çalışmasının İngilizce çevirisi için bkz. (Verdoorn, 2002, 28-36).

Nitekim Şekil 1’de de görüldüğü gibi, zaman içinde gelişmekte olan ülkelerin dünya toplam ihracatı içinde payının arttığı gözlenmektedir. Bu oran örneğin 1960 yılında %24,6 iken 1980 yılında %29,7’ye 2015 yılında ise %44,56’ya çıkmıştır. Bu artışın gelişmiş ülkelerin dünya ihracatı içinde payının azalması karşılığında olacağı açıktır. Nitekim bu yıllar itibarıyla gelişmiş ülkelerin ihracat oranları sırasıyla %70,7, %66,2 ve % 52,3 olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu noktada Çin’in son yıllarda yakaladığı ihracat başarısının rolünü de vurgulamak gerek. Nitekim Gelişmiş ülkelerin ihracat payı, Çin’in ihracat payı dışarıda bırakılarak hesaplandığında 2015 yılı için % 30,7’ye gerilemektedir. Ayrıca yine tartışılacağı üzere, gelişmekte olan ihracat oranlarını aynı düzeyde artıramadıkları da bir gerçektir.

Yine tarihsel olarak bakıldığında ihracata dayalı büyüme politikalarının sözü edilen tarihlerde başlamadığı açıktır. Bu açıdan ihracata dayalı büyüme uygulamalarının kendine özgü karakteristikleri bulunan dört ayrı aşamadan geçtiği ifade edilebilir. Bu aşamalar şu şekildedir (Palley, 2011, s. 8-10):

Birinci aşama 1945-1970 dönemini kapsamaktadır ve esasen Almanya ve Japonya tarafından uygulanmıştır. Bu ülkeler kendi sanayi altyapılarına sahiptirler ve ihracatlarını desteklemek için değerlenmiş döviz kuru uygulamaktadırlar

İkinci aşama, Asya Kaplanları olarak tanımlanan dört Doğu Asya ülkesinin (Tayvan, Singapur, Hong Kong ve Güney Kore) ihracat artışı yoluyla büyüme yarışına girdikleri 1970-1985 dönemini kapsamaktadır. Bu ülkeler de değerlenmiş döviz kuru uygulamasını benimsemişlerdir. Bununla beraber yabancı teknoloji transferi de gerçekleştirmişlerdir.

İhracata dayalı kalkınma uygulamasının üçüncü aşamasında ülkeler kendilerini çok uluslu şirketler için bir ihracat üretim platformu olarak konumlamaya başlamışlardır. İhracata dayalı büyüme yaklaşımı artık ülkelerin kendi sanayi altyapılarına dayalı ulusal bir strateji olmaktan çıkmış; gelişmekte olan ülkeler, çok uluslu işletmeler ve gelişmiş ülkeler arasında bir işbirliğine dönüşmüştür.

Dördüncü aşama üçüncü aşamanın genişlemiş halidir ve Çin tarafından temsil edilmektedir. Ancak Çin ihracata dayalı büyüme modelini üç noktada farklı uygulamıştır. Öncelikle Çin, bir yandan ihracatı teşvik ederken diğer yandan da ithalat üzerinde yüksek tarifeler uygulayarak, küresel dünyayla asimetric bir bütünleşme yoluna gitmiştir. İkinci olarak ucuz döviz kurunun yanı sıra sermaye kontrollerini de uygulamıştır. Bunların yanı sıra, teknoloji paylaşımı, yabancı sermayeyle ortak teşebbüs kurmak hatta teknoloji hırsızlığı yoluyla kendi yerli teknoloji altyapısını oluşturma yoluna gitmiştir

4. İhracata Dayalı Büyüme Yaklaşımına Yönelik Yapısalcı / Post Keynesyen Bir Eleştiri: Terkip Hatası

Yapısalcı / Post Keynesyen çerçevede değerlendirebileceğimiz bir grup iktisatçı, bu stratejinin temel bir kusurunun bulunduğunu savunmaktadırlar. Buna göre, ihracata dayalı büyümeyi bir ya da bir kaç ülke aynı anda başarabilir, ancak tüm ülkelerin bunu aynı anda başarabilmeleri mümkün değildir. Terkip hatası (fallacy of composition) olarak da ifade edilen bu sorun, yani bir ülke için doğru olacak bir stratejinin tüm ülkeler için doğru olamayacağı olgusu, benzer malları üreten çok sayıda gelişmekte olan ülkenin, gelişmiş ülkelerin oluşturduğu aynı pazar için birbiriyle ihracat rekabetine girmesinden kaynaklanmaktadır (Razmi ve Blecker, 2008, s. 22). Eğer hedef pazar, tüm ihracatçı ülkelerin taleplerini karşılamaya yetmiyorsa, daha kötüsü konjonktüre bağlı olarak gelişmiş ülkelerin ithalat talepleri azalıyorsa, bu durumda bazı ülkelerin ihracatları hedeflediklerinden düşük olacaktır. Bunun sonucunda ihracatlarını artırmak isteyen gelişmekte olan ülkeler kur politikaları, emek maliyetinin düşürülmesi gibi araçlarla kendi aralarındaki rekabeti artıracaklardır. Bunun sonuçları ise finansal kırılganlık ve hatta krizler, ödemeler dengesi sorunları, işgücünün yaşam standartlarının aşınması şeklinde olabilmektedir.

Terkip hatası eleştirisi, neden çok sayıda ülkenin, daha önce Japonya, Güney Kore gibi ülkelerin yaptıkları sıçramayı gerçekleştiremeyip, orta gelir tuzağına takılı kaldıklarını da açıklayabilmektedir. Ülkelerin ihracata dayalı kalkınma stratejisi sıklıkla Uçan Kaz Modeli (Flying Geese Formation) ile açıklanmaktadır. Bu kavram ilk defa 1935 yılında, Japon iktisatçı Kaname Akamtsu tarafından kullanılmıştır. Gelişmekte olan bir ülkenin zaman içinde gelişim evresini inceleyen Akamtsu, böyle bir ülkenin belli bir tür malları önce ithal ettiğini, ardından ülke içinde yaygın ve ucuz üretiminin gerçekleştirdiğini ve sonra da ilgili malları ihraç etme aşamasına geldiğini tespit etmiştir. Bu ithalat-yerli üretim-ihracat aşamaları dikey eksenli zaman olan üç ayrı zaman serisinde görselleştirildiğinde, ters V ya da U şeklinde bir görünüm çıkmaktadır. Ancak bu ifadenin kapsamı daha sonraları genişlemiş, bölgesel kalkınmayı, özellikle Doğu Asya'nın kalkınmasını da ifade eder olmuştur. Buna göre, sanayileşme ve kalkınmasını gerçekleştiren Japonya gibi bir ülke bölgenin öncüsü olmakta, diğer bölge ülkeleriyle kurduğu ticari ilişkiler, doğrudan yatırımlar, ortaklıklar gibi ekonomik etkileşimleri, yayılma etkisi yaratarak, onların da kalkınma süreçlerini hızlandırmakta, dolayısıyla onlar da bu sürece dahil olmaktadır (Kasahara, 2013, s. 8-12). Bu süreçte, öncü ülke teknolojik olarak daha gelişmiş alanlarda üretime yönelirken, ihracata dayalı kalkınma stratejisini sonradan benimseyen ülkelere de emek yoğun imalat sanayi üretimini bırakmaktadır. Zamanla bu ülkeler de emek yoğun sektörlerden teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı sektörlerle geçiş yapacaklardır. Ancak bu modele ilişkin önemli bir ayrıntı, ihracata dayalı kalkınma stratejisini sonradan benimseyen ülkelerin daha az başarılı olmalarıdır. Gerçekten de ihracata dayalı kalkınma uygulamalarına tarihsel olarak

bakıldığında, Çin istisnası bir yana, bu durumun geçerli olduğu görülmektedir. 1960-70'li yıllarda Japonya ihracata dayalı kalkınma stratejisini benimseyerek, özellikle tekstil, otomobil, demir-çelik gibi "bacalı" endüstrilerde başarılı olduktan sonra 1970'lerin sonu ve 1980'li yılların başında teknolojik olarak daha ileri sektörlere geçiş yapmış, yerine geçen Asya Kaplanları ise emek yoğun sektörlerde üretim yaparak özellikle ABD tüketici piyasasında başarılı olmuşlardır. 1990'lı yıllarda bu sürece Tayland, Endonezya, Malezya gibi ülkeler de dahil olmuştur. Ancak genel olarak ifade etmek gerekirse, sürece sonradan dahil olan ülkelerin başarıları daha düşüktür. Bu durum yalnızca bölge ülkeleri için değil, 1990'lı yıllarda dünyanın çeşitli bölgelerinden bu sürece dahil olan bir çok ülke için de geçerlidir.

İhracata dayalı kalkınma stratejisinin daha az etkili olmaya başlamasının nedenlerinin başında, gittikçe daha fazla ülkenin bu stratejiyi benimsemesi bulunmaktadır (terkip hatası). Ağırlığını geliştirmiş ülkelerin ithalat talebinin oluşturduğu sınırlı bir piyasa için çok sayıda ülkenin üretim yapıyor olması, bu ülkeler arasında rekabetin yoğunlaşmasına, ihracat başarısının döviz kurlarına son derece duyarlı hale gelmesine yol açmıştır. Bu rekabette yalnızca ilgili ülkenin kendi parasının değeri değil, aynı zamanda rekabet ettiği diğer ülkelerin paralarının da değeri önem kazanmaktadır. Örneğin, 1994 Çin ve Meksika devalüasyonu bu ülkelerin ihracatlarını artırırken, bazı ülkelerin rekabet baskısı altında kalmalarına ve izleyen yıllarda da paralarının değer kaybına neden olmuştur (Blecker, 1999, s. 8).

Bu açıdan bakıldığında, gelişmekte olan ve emek yoğun üretim yapan ülkelerin hepsinin aynı derecede başarılı olması mümkün değildir. Kaçınılmaz olarak, belli bir dönemde sınırlı sayıda ülke hızlı büyüme oranlarını yakalayabilecektir. Yukarıda değinildiği gibi ihracata dayalı kalkınma geliştirmiş ülkelerin ithalat yapma isteklerine, diğer bir ifadeyle bu ülkelerin gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını karşılama isteklerine bağlıdır. Geliştirmiş ülkelerin ithalat talepleri de konjonktürel dalgalanmalarla yakından ilgilidir. Örneğin, 2008 Krizi ile beraber genel olarak küresel talep yetersizliğinin yaşandığı günümüzün koşullarında, gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını artırmalarının daha da güçleştiği ifade edilebilir. Gelişmekte olan ülkelerin ihracatları için önemli bir pazar olan ABD, henüz tüketici borçluluğu sorununu aşip toparlanmasını gerçekleştirememiştir. Dolayısıyla daha önceki yıllarda yerine getirdiği, bir anlamda "nihai son tüketici" olma (consumer of last resort) fonksiyonunu aynı şekilde gerçekleştirilememektedir. Ayrıca ekonomik toparlanma gerçekleşse dahi, ABD'nin bu fonksiyonunu sürdürebilmesi için gerekli olan büyük dış ticaret açıklarını hangi noktaya kadar kabul edebileceği de ayrı bir sorun olarak düşünülebilir. Hatta bu bağlamda, gerek ABD'nin gerekse diğer geliştirmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını kendi ekonomilerine tehdit olarak gördükleri ölçüde, adil ticaret sertifikası, anti-damping vergisi gibi korumacı önlemlere başvurması da mümkündür (Blecker, 1999, s. 12-14). Avrupa Birliği

ülkelerinin ise krizden de önce, Maastricht Anlaşması çerçevesinde uygulanan sıkı maliye politikası tedbirlerinin de etkisiyle, zaten durgunlukta olduğu bilinmektedir. Hatta durgunluğun etkilerinin hafiflemesi açısından bu ülkelerin beklentisi, kendi ekonomisi de ihracata dayanan Almanya'nın ekonomik performansının yüksek olmasıdır. Gelişmekte olan ülkeler için bir başka ihracat pazarı olan Japonya ise, yaşanan nüfusu ve zayıf iç talebiyle, uzun zamandır durgunlukta ve yine ihracat artışına dayalı bir büyüme ile durgunluk koşullarını aşma arayışındadır. Dolayısıyla, ülkelerin ihracat imkanları açısından gelişmiş ekonomilerin içinde bulunduğu bu koşulların uygun olduğunu ifade etmek mümkün değildir (Palley, 2011, s. 12).

İhracata dayalı kalkınma stratejisi izleyen ülkelerin üretim ve büyüme performanslarının gelişmiş ülkelerin ithalat taleplerine bağlı olmasıyla ortaya çıkan bir başka konu da, gelişmiş ülkelerdeki konjonktürel bir durgunluğun gelişmekte olan ülkelere de yansması ve bu ülkelerin ciddi bir atıl kapasite sorunuyla karşı karşıya kalmalarıdır. Bu durum özellikle yüksek yatırıma dayalı bir ekonomide daha belirgin olacaktır. Bu yüksek yatırım olgusu, aynı zamanda benzer malları üreten ülkelerin rekabet düzeylerini koruyabilmek için başvurdukları bir strateji de olabilmektedir. Ertürk'e göre Doğu Asya ülkeleri 1990'lı yılların başı itibarıyla bu yola başvurmuş, ancak bu durum bozulan ticaret hadleri ve terkip hatası olgusuyla birleşerek 1997 Doğu Asya krizine yol açmıştır (Ertürk, 2002, s. 253).

Daha önce değinildiği üzere, günümüzün küresel ekonomisinde, gelişmekte olan ülkelerin üretimi üstlendiği ve gelişmiş ülke pazarlarına sunduğu bir yapı oluşmuştur. Bu iş bölümünün üretim kısmının tesis edilmesi görece olarak kolay olmaktadır. Çünkü günümüzde sermayenin dolaşımı hızlanmış, teknolojik yeniliklere ve yönetsel becerilere ulaşmak kolaylaşmıştır. Ancak esas sorun, bu üretken kapasiteyi desteklemek için gerekli olan gelir ve talep oluşumunu yaratabilmek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktaya bir sonraki bölümde ayrıca değinilecektir.

Son yıllarda hızla büyüyen Çin ekonomisinin de, gelişmekte olan ülkelerin ihracatları için talep yaratma anlamında çok etkili olduğunu söylemek çok mümkün değildir. Her ne kadar Doğu Asya ülkeleri başta olmak üzere, gelişmekte olan ülkelere Çin'e yönelik bir ihracat akışı varsa da, bu ihracat ağırlıklı olarak Çin sanayisinin ihtiyaç duyduğu ara mallardan oluşmaktadır. Bu ara mallar Çin'de, gelişmiş ülkelerdeki tüketicilere pazarlanmak üzere nihai mal haline dönüştürülmektedir. Dolayısıyla Çin'in ithalatı da gelişmiş ülkelerin ithalat talebiyle yakından ilişkilidir. Bunun da ötesinde, Çin'in ihracata dayalı kalkınma stratejisini benimsemiş olması, gelişmekte olan ülkeler açısından ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Çin'in işgücünün büyüklüğü, ücretlerin düşüklüğü ve sahip olduğu geniş iç piyasası için üretim yapmanın cazibesi, diğer gelişmekte olan ülkelerin aleyhine olmak üzere, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının Çin'e

akmasına neden olmaktadır. Bu olgu, diğer ülkelerin sanayileşme ve kalkınma süreçleri üzerinde olumsuz bir etki yapmaktadır. Ayrıca, Çin'in gelişmekte olan ülkeleri olumsuz etkilediği iki nokta daha bulunmaktadır. Bunlar, Çin'in kalkınma sürecine yeni katılan ülkeleri bloke etmesi ve bilinen Kuzey-Güney rekabetinin yanı sıra, Güney-Güney rekabetine de neden olmasıdır. Dolayısıyla Çin'in büyük bir ihracatçı ekonomi olarak varlığı, diğer gelişmekte olan ülkeler açısından ihracata dayalı kalkınma stratejisinin etkinliğini azaltan nedenlerden biridir (Palley, 2011, s. 15-17).

Bu bağlamda değinilmesi gereken bir nokta, gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarının yalnızca gelişmiş ülkelere yönelik olmadığı, Doğu Asya örneğinde olduğu gibi, kendi aralarında da ciddi bir ticaret hacmine ulaşmış olduklarıdır. Benzer bir şekilde, Güney Amerika ülkelerini ticari ve ekonomik olarak bir araya getirmeyi amaçlayan Mercosur benzeri ortak pazar oluşumları da, özellikle aynı bölgedeki ülkeler arasındaki ticaret hacmini artırmaktadır. Bu tür eğilimlerin, gelişmiş ülkelerin pazarlarında yaşanacak durgunluğu kısmen de olsa telafi etmesi beklenebilir. Ancak 1997-98 Doğu Asya Krizinde olduğu gibi, tüm bölgeyi olumsuz etkileyen bir konjonktür söz konusu olduğunda, bölgesel ticaretin olumlu etkisi bir yana, krizin bulaşma etkisine katkıda bulunma olasılığı da bulunmaktadır (Blecker, 1999, s. 11).

Tablo 1: Yıllara göre gelişmekte olan, gelişmiş ve geçiş ekonomilerinin GSMH'larının Dünya GSMH'sı içindeki % payı (2005 yılı sabit ABD fiyatları ve döviz kuruyla)

Yıl	Gelişmekte Olan Ekonomiler	Geçiş Ekonomileri	Gelişmiş Ekonomiler
1970	13,81	3,48	82,71
1975	15,53	3,65	80,81
1980	16,69	3,87	79,44
1985	16,78	4,12	79,10
1990	17,25	4,21	78,54
1995	19,86	2,04	78,09
2000	21,00	1,89	77,11
2005	23,63	2,24	74,12
2010	28,56	2,44	69,00
2014	31,35	2,46	66,19

Kaynak: Unctad verilerinden tarafımızca yapılan hesaplama. (<http://unctadstat.unctad.org/>)

İhracata dayalı kalkınma stratejisine ilişkin bir diğer yapısal sorun, gelişmekte olan ülkelerin küresel ekonomideki göreceli payının büyüklüğüdür. Bu durum hem gelişmiş ülke pazarlarının gelişmekte olan ülke ihracatlarını karşılayamamasına, hem de gelişmiş ülkelerin durgunluktan çıkmasını zorlaştırmaktadır. Bu durumu Tablo 1’de görebilmek mümkündür. 1970 yılına gelişmekte olan ekonomilerin GSMH’lerinin Dünya GSMH içindeki payı %13,8 iken, bu oran 2014 yılında %31,3 e çıkarken, aynı dönemde gelişmiş ekonomilerde bu oran %82,7’den %66,2’ye kadar gerilemiştir.

Gelişmekte olan ülkeler açısından bir diğer sorun, bozulan ticaret hadleridir. Benzer malları üreten çok sayıda ihracatçı ülke olması, aralarında devalüasyonları ve ücret baskılanmasını da içeren rekabetin bulunması, söz konusu ürünlerin ihracatından elde edilmesi umulan getiriyi sınırlandırmaktadır (Razmi, 2007, 462). 20. yüzyılda hammadde ihracatçısı ülkelerin deneyimlediği bu olgunun, günümüz imalat sanayi ihracatçısı ülkelerin de yaşadığını ifade etmek mümkündür. Bu durum aynı zamanda ihracatçı ülkelerin verimlilik artışlarının bir kısmının, gelişmiş ülkelerin ithalatçılarına transfer edilmesi anlamına da gelmektedir (Razmi ve Blecker, 2008, s. 23).

Gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını artırmak amacıyla birbirleriyle rekabete girmeleri, aynı zamanda bir çeşit küresel “dibe doğru yarış” ortamına yol açmaktadır. Rekabetçiliği artırmak için üretim maliyetlerini minimize etme çabasıyla ortaya çıkan bu dibe doğru yarışın sonuçlarının, reel ücretlerin aşınmasından çalışma koşullarının kötüleşmesine, üretim sürecinin yarattığı çevre sorunlarından vergi yükünün sermaye kazancından emek kazancına kaydırılmasına kadar, bir çok ekonomik, sosyal ve çevresel boyutu olmaktadır (Palley, 2011, s. 16).

Yukarıda değinilen nedenlerden dolayı, ihracata dayalı kalkınma stratejisinin, en azından tüm gelişmekte olan ülkeler için geçerli bir kalkınma stratejisi olup olmadığı tartışmalıdır. Uygulamaya bakıldığında, bu yolla gelişmiş ülke kategorisine ulaşabilen birkaç örneğe karşın, çok sayıda ülkenin orta gelir tuzağında takılı kaldıkları görülmektedir. Bu ülkeler için iç pazarlarına dayanan bir büyüme ve kalkınma stratejisi bir alternatif olarak düşünülebilir. Daha radikal bir yaklaşım ise, tüm dünya ekonomisini bir bütün olarak gören ve tüm ülkelerin çıkarına olacağı savunulan, bir anlamda da küresel toplam talebin yönetimini ifade eden küresel Keynesyencilik önerisidir.

5. İhracata Dayalı Kalkınmaya Stratejisine Alternatif Olarak İç Talebe Dayalı Kalkınma ve Küresel Keynesyencilik

Eğer ihracata dayalı kalkınma stratejisi, içerdiği terkip hatası nedeniyle bütün gelişmekte olan ülkeler için uygun bir yaklaşım değilse, değinildiği gibi, bu ülkelerin daha farklı bir kalkınma stratejisini değerlendirmesi gerekebilir. Elbette geçmişe göre ticaret hacminin katlanarak gerçekleştiği, ülkeler arasında ekonomik

ve siyasal ilişkilerin yoğunlaştığı günümüz dünyasında, ithal ikameci kalkınmaya dayalı kapalı bir ekonomi modelini savunmak mümkün değildir. Ayrıca bu model geçmişte de beklenen başarıyı sağlayamamıştır. Bunun da ötesinde, ülkelerin üretmedikleri mal ve hammadde ithalatlarını finanse edebilmeleri açısından ihracat her zaman önemli olacaktır.[§] Dolayısıyla günümüz koşullarını da göz ardı etmeyen farklı bir kalkınma stratejisine gerek olduğu ifade edilebilir. Bu açıdan bazı iktisatçılar geliştirmekte olan ülkeler için ihracatı dışlamayan, ancak kalkınmanın ana unsuru olarak iç talebe dayanan bir strateji önermektedirler. Diğer bir alternatif olarak, ekonomileri ayrı ayrı değil küresel ekonominin bir parçası olarak gören ve bu bütüne yönelik politikaların uygulanmasını savunan küresel Keynesyencilik düşüncesi tartışılmaktadır.

5.1. İç Talebe Dayalı Kalkınma Modeli

İhracata dayalı kalkınmaya alternatif olan görüşlerden iç talebe dayalı kalkınma modeli yeni bir yaklaşım değildir. Geçmişte, özellikle Keynesyen iktisadın altın çağı olarak tanımlanan 50'li-60'lı yıllarda işgücü verimliliğiyle beraber gözlenen ücret artışlarının beslediği iç talebin yatırımları ve dolayısıyla büyümeyi teşvik ettiği görülmüştür. Ancak geliştirmekte olan ülkeler için bu politikanın uygulanabilmesi için bazı koşulların yerine gelmesi gerekmektedir.

Öncelikle böyle bir stratejinin uygulanabilmesi için, iç pazarın yeteri kadar büyük olması gerekmektedir. $Y = C+I+G+(X-M)$ şeklindeki basit milli gelir denklemi çerçevesinde ifade edilecek olursa, (X) ile ifade edilen ihracattaki bir azalma, hane halkı tüketiminde (C) , yatırımlarda (I) ya da kamu harcamalarında (G) gerçekleşen artışlarla telafi edilebiliyor olmalıdır. Bunlardan hane halkı tüketiminin otonom kısmı dış borçla finanse edilerek artırılabilir. Diğer bir seçenek, kamu transfer harcamaları ve vergiler yoluyla gelir dağılımını değiştirmek olabilir. Gelir dağılımının düşük gelir sahibi kesimlerin lehine değiştirilmesi toplam tüketimi artırabilecektir.

Bu açıdan orta sınıfın tüketim harcamalarının daha kolay uyarılacağı düşünülebilir. Daha düşük gelire sahip kesimler, kendilerine yönelik transfer harcamaları ve vergi muafiyetleri sağlansa da, harcamalarını fazla artıramayacaklardır. Yüksek gelire sahip kesimler ise daha çok gösteriş ve lüks tüketimi tercih etmektedirler. Ayrıca bu kesimin büyüklüğü toplam talebi canlandırmak için yeterli değildir. Orta sınıfın ise özellikle dayanıklı tüketim malları talebi yüksektir. Ayrıca düşük gelirlilere göre bu kesimin tüketici

[§] Post Keynesyen iktisatta büyüme ile ödemeler dengesi arasındaki ilişki, genellikle Thirlwall'ın ödemeler dengesi kısıtlı büyüme modeliyle incelenmektedir. Buna göre, ülkeler uzun dönem itibarıyla dış ticaret dengesini sağlamak zorundadırlar. Thirlwall modelinde uzun dönemde büyümeyi kısıtlayan unsurlar, ülkenin ihraç mallarına yönelik dış dünya talebinin gelir esnekliği, ülkenin ithal malı talebinin gelir esnekliği ve dünya gelirinin artış hızıdır. Bu model ve çevresindeki tartışmalar için Bkz. (Thirlwall, 2011, s. 307-357).

kredilerine ulaşma imkanı daha fazladır. Dolayısıyla orta sınıf, hem tüketim tercihleri hem de krediye erişim olanakları nedeniyle belli dönemlerde cari gelirlerinden bağımsız olarak tüketim yapma eğiliminde olabilmektedirler. Bu sayede gerçekleşecek tüketim artışı, ihracata dayalı kalkınma stratejisinden vazgeçmenin olası olumsuzluklarını da sınırlandıracaktır. Bunun yanı sıra, düşük ücretle sağlanan rekabetçiliğin önemli olduğu ihracata dayalı kalkınma stratejisinin aksine, iç talebe dayalı bir büyüme stratejisinin ana unsurlarından biri özel tüketim olduğu için, ücret artışları ayrıca önemlidir.**

İç talebin bir diğer unsuru da yatırımlardır. Özellikle kamunun altyapı ve konut yatırımlarının otonom olduğu ifade edilebilir. Ama yatırımların önemli bir kısmı içseldir ve sermayenin fırsat maliyetine bağlıdır. Sermayenin fırsat maliyeti ise, temelde merkez bankası tarafından belirlenen kısa vadeli faizlerin ve gelecekteki satışlara ilişkin beklentilerin bir fonksiyonudur. Eğer girişimciler gelecekte ürettikleri mallara olan talebin kalıcı olarak artacağını bekliyorlarsa yatırım yapma eğiliminde olacaklardır. Ancak ekonomideki tüketim ve yatırım harcamalarının miktarı birbiriyle uyumlu olmalıdır. Eğer yatırımların artış hızı sürekli olarak tüketimin artış hızının altında kalırsa, üretim kapasitesi tam olarak kullanılmayacak, kârlar üzerinde baskı oluşacak ve borçla finanse edilen yatırımların varlığı nedeniyle finansal kırılganlık artabilecektir.

Kamu harcamaları da iç talebin bir parçasıdır. Kamu harcamalarının önemli bir kısmı otonomdur ve devlet borçlanması ya da yüksek gelire sahip kesimlerden alınan vergilerin artırılması yoluyla finanse edilebilir. Ancak kamu gelir ve giderlerinin önemli bir kısmı içseldir ve milli gelire bağlıdır (işsizlik sigortası ödemeleri ya da vergi gelirleri gibi). Kamu harcamalarında gerçekleştirilecek bir artışın gelir düzeyi üzerindeki etkisi ise çarpanın etkinliğine bağlıdır. Bunun yanı sıra, eğer mali genişleme uluslararası eşgüdüm içinde gerçekleştirilirse etkisi daha belirgin olacaktır. Örneğin, 2008-2009 döneminde gelişmiş ülkelerin mali genişlemeye gitmesi, gelişmekte olan ülkeler açısından krizin ihracatları üzerindeki olumsuz etkisini kısmen de olsa azaltmıştır (Mayer, 2013, 6-7).

5.2. Küresel Keynesyencilik Yaklaşımı

Son yıllarda ülkelerin ekonomi politikalarını, tüm ülkelerin yararına olacak şekilde eşgüdüm içinde yürütmeleri gerekliliği tartışılmaya başlanmıştır. Bu konu özellikle küresel Keynesyencilik ya da uluslararası Keynesyencilik başlığı altında incelenmektedir. Küresel Keynesyencilik kavramı, ekonomik sorunlar için uygulanması gereken politikaların küresel bağlamda ele alınması gerekliliğini vurgular. Bu kavramın gündeme gelmesi 1980'li yılların başlarına uzanır. 1980

** Büyümede iç talebe vurgu yapan yaklaşım sıklıkla ücrete dayalı büyüme (wage - led growth) olarak tanımlanmaktadır. Burada bu kavramın kullanılmamasının nedeni, iç talep unsurları arasında yatırımın ve kamu harcamalarının da olmasıdır. Ancak iç talebin ana unsuru elbette hanehalkı tüketimidir.

yılında yayınlanan ve gelişmekte olan ülkeler için bir tür Marshall Planı niteliğinde olan Brandt Komisyonu Raporu'na yönelik siyasi eleştirilerde küresel ya da uluslararası Keynesyencilik kavramının kullanıldığı görülmüştür (Köhler, 2002, s. 101). Bu kavramı iktisadi bir çerçevede ele alan ilk iktisatçılardan biri Galbraith olmuştur. Galbraith küresel Keynesyencilik büyüme ve istihdam oranlarının hızlı artışını, ortak yaşam standardının yükselişini ve finansal istikrarı sağlayan, ancak henüz tesis edilmemiş bir mekanizma olarak tanımlar. Galbraith'e göre böyle bir mekanizma özellikle büyük devletlerin aktif çabasını gerektirmektedir. Bu ülkelerin, dünya siyasetindeki egemen olma pozisyonlarının bir gereği olarak, küresel ekonomide dengeleri gözetme, rezerv para ihtiyacını karşılama, spekülasyonları önleme ve daha küçük ülkelerin büyümelerine destek olma gibi sorumlulukları olmalıdır. Büyük ülkeler küresel ekonominin işleyişi açısından sigorta işlevi görmeli, bu amaçla gerektiğinde zararı göze almalıdırlar. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin büyüme hızlarının artması, bu ülkelere ihracat yapan gelişmiş ülkelerin de gelirlerinin artması anlamına gelmektedir. Bundan gelişmiş ülkeler de fayda sağlayacaklardır (Galbraith, 1995, s. 69). Bu noktada küresel ekonominin canlı olabilmesi için tüm ülkelerin büyüme hızlarının yüksek olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile, Keynesyen iktisatta istihdam ve ekonomik faaliyet düzeyi üzerinde etkili olan toplam talebin yerini, küresel Keynesyen yaklaşımda "küresel talep" kavramı almaktadır.

5.2.1. Küresel Eksik İstihdam Dengesi

Keynesyen geleneğe uygun olarak küresel Keynesyencilik yaklaşımında da küresel talep yetersizliği, diğer bir ifadeyle küresel talebin küresel arzın altında kalması mümkündür. Tıpkı bir ülke ekonomisinde toplam talep yetersizliği durumunda gözlenen eksik istihdam dengesi küresel ölçekte de geçerli olmakta ve küresel eksik istihdam dengesi olarak nitelendirilmektedir. Küresel ekonomi ülke ekonomilerinin bütününden oluştuğu için, küresel eksik istihdam dengesinin olumsuz etkilerinin ülkeler arasında dağıtılmış olduğu ifade edilebilir. Diğer bir ifadeyle küresel işsizlik ülkeler arasında bölünmüştür. Bununla beraber bu olumsuz etkinin tüm ülkelerde görülmesi gerekmemektedir. Tıpkı bir ülke ekonomisi genel olarak durgunluk koşullarındayken bazı sektörlerde canlılığın sürebilmesi gibi, küresel bir eksik istihdam durumunda da bazı ülkelerde tam istihdam dengesi gerçekleşebilecektir. Ancak yine de, ülkelerin küresel dengeden tamamen yalıtılmış olmaları mümkün değildir.

Bu görüşü savunanlar günümüzde küresel eksik istihdam dengesinin geçerli olduğunu ve bu durumun konjonktürel olmaktan çok yapısal nedenlerden kaynaklandığını savunmaktadırlar.

Bu yapısal unsurlardan biri üretimin küreselleşmesidir. Günümüzde çokuluslu şirketlerin üretim merkezlerini düşük ücretlerin geçerli olduğu ülkelere kaydırıp, oralarda üretilen malları gelişmiş ülke piyasalarında pazarlama stratejisi, küresel olarak ücretlerin genel düzeyinin düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca gelişmekte

olan ülkelerin bu tür yatırımları çekmek için kendi aralarındaki rekabetleri, daha önce değinildiği gibi ücretlerin baskılanmasına ve “dibe doğru yarış” a neden olmaktadır.

Ücret gelirlerini, dolayısıyla küresel talebi olumsuz etkileyen bir diğer unsur teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik gelişme büyüme açısından arzu edilmekle beraber, üretim sürecinde emek tasarrufu yaratması nedeniyle işgücüne olan talebi düşürmektedir. Teknolojik gelişmeyle beraber azalan emek talebini telefi edebilecek ücret artışlarının olmaması ve/veya yeni istihdam alanlarının açılmaması da ücret gelirlerinin düşmesine neden olmaktadır

Küresel sermayenin dolaşım hızının artması ve istikrarsız yapısı da küresel toplam talebi olumsuz etkilemektedir. Kısa sürede yüksek miktarda yabancı sermaye giriş ya da çıkışına maruz kalan gelişmekte olan ülkelerdeki toplam talep olumlu ya da olumsuz etkilenmektedir. Bu durumun yarattığı istikrarsızlık küresel toplam talebi de olumsuz etkilemektedir (Köhler ve Tausch, 2002, s. 105-112).

Bir başka yapısal unsur finansallaşmanın yaygınlaşmasıdır. Bu olgu özellikle Washington Konsensüsü olarak ifade edilen neoliberal politikaların uygulandığı son 25-30 yıl içinde hız kazanmıştır.^{††} Finansallaşmanın geldiği nokta, bu konu üzerinde ayrıca durulmasını gerektirmektedir. Zira, finansallaşmanın küresel toplam talep üzerinde ciddi etkileri olmaktadır ve bu olguyu dikkate almadan, ulusal ve küresel düzeyde ekonominin istikrarı için alınacak önlemlerin yeterince etkili olması güç olacaktır.

Finansallaşma olgusu yalnızca gelişmekte olan ülkelerin istikrarını ilgilendirmemekte, gelişmiş ülkelerin istikrarı açısından da sorunlar yaratabilmektedir. Bunun en yakın örneği 2008 finansal krizinde gözlenmiştir. Kriz öncesinde ABD ekonomisi uzun bir dönem boyunca küresel ekonominin motoru olmuştur. Bu süreçte ABD ekonomisi, daha önce değinildiği üzere “nihai son tüketici” olma fonksiyonunu yerine getirerek küresel toplam talebin canlı kalmasına yardımcı olmuştur. Bununla beraber, zaman içinde ekonomide artan dengesizlikler, bu sürecin sürdürülemez noktaya gelmesine ve bir krizle sonlanmasına neden olmuştur. ABD’de 1980’li yıllarda uygulanmaya başlanan, finans piyasaları yönelimli ve gelir dağılımını bozan politikalar sonucunda işsizlik artarken ücret gelirlerinin payı düşmeye başlamıştır. Aynı dönemde belirginleşmeye başlayan reel yatırımlarla kârların ayrışma sürecinde, reel yatırımlar zayıflamaya başlamıştır. Kalecki’nin ortaya koyduğu gibi, kârların düzeyi; net ihracat, özel tüketim ve yatırım ve bütçe açığı ile doğru orantılıdır

^{††} Washington Konsensüsü ifadesi ilk defa Williamson tarafından 1989 yılında kullanılmıştır. Bu terim, Washington’daki uluslararası finansal kuruluşların, Latin Amerika ülkelerinin uygulaması gereken politikalar konusundaki fikir birliğini ifade eder. Bunlar mali disiplin, dış ticaretin liberalizasyonu, özelleştirme gibi 10 maddede özetlenen neoliberal politikalarıdır. Bkz. (Williamson, 2004, s. 195-206).

(Kalecki, 1971, s. 85). Bu dönemde ABD ekonomisi kârların düzeyini yüksek tüketim ve kamu açıkları sayesinde korumuştur. Ancak gelir dağılımında ücretlerin payının düştüğü bir ortamda tüketimin canlılığı artan hanehalkı borçlanmasına bağlı olarak gerçekleşmiştir. Özel kesimin ve kamunun negatif olan dengesi ise, dış dünyadan sermaye girişine ve cari açığın artmasına neden olmuştur (Hein ve Truger, 2013, s. 191-195). Bu süreçte ABD ekonomisi dünyanın başlıca dış açık veren ekonomisiyken, Almanya, Japonya ve petrol ihraç eden ülkeler ile beraber, başlıca dış fazla veren ülkelerden biri olmuştur. Almanya ekonomisinde dış ticaret fazlası sayesinde nispeten zayıf iç talep telafi edilmiş, kârların ve büyüme oranının düşmemesi sağlanmıştır. Bu açıdan ABD ekonomisinin faaliyet düzeyi, tüketicilerin borçlanma ve dünyanın geri kalanının da bu borcu sağlama isteklerine bağlı iken, Almanya ekonomisinin performansı dünya ekonomisinin ve ihracat pazarlarının büyüme oranına bağlı olmuştur. Bu durum Almanya ekonomisi için de kırılma yaratmaktadır; Alman Neomerkantilist modelin başarısı dış dünyanın borçlanma istek ve imkanına bağlıdır (Hein ve Truger, 2013, 198). Nitekim ABD ekonomisinde artan hanehalkı borçlanması 2008 krizine yol açan en önemli nedenlerden biri olmuş, Almanya ise küresel ekonominin yavaşlaması nedeniyle ihracatında önemli kayıplar yaşamıştır. Benzer şekilde gelişmekte olan ülkelerde de ihracatın azaldığı ve ekonomik büyümenin yavaşladığı gözlenmiştir. Dolayısıyla ülke ekonomilerinin performansları, uluslararası finansal sistem ve küresel talep arasında yakından ilişki vardır.

5.2.2. Küresel Keynesyen Yeni Anlaşma Önerisi

Hein ve Truger, yukarıda değinilen nedenlerden dolayı, ülke ekonomilerinin ve küresel ekonominin istikrar içinde büyüme çizgisini yakalayabilmesi için “Küresel Keynesyen Yeni Anlaşma” (Global Keynesian New Deal) olarak adlandırdıkları bir reform önerisi sunmaktadırlar. Bu reform önerisi, finansal ve reel sektörün yeniden düzenlenmesi, makroekonomik politikalarının doğrultusunu değiştirmek ve uluslararası düzeyde makroekonomi politikalarının eşgüdümünü yeniden yapılandırmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır.

5.5.2.1. Finansal ve Reel Sektöre Yönelik Düzenleme Önerileri

Yeni Anlaşma önerisinin ilk unsuru olan finansal ve reel sektörün yeniden düzenlenmesi, reel yatırımların artması ve büyümenin sağlanması için gerekli görülmektedir ve üç boyutu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, özellikle finansal piyasaların doğasında olan belirsizlik, asimetrik bilgi, beklentiler, ahlaki tehlikeler seçim, ve sahtecilikten kaynaklanan sorunları azaltmak için bu piyasaların şeffaflığını artırmaya yönelik düzenlemelerdir. Bunlar, tüm finansal araçların standardizasyonu ve denetimi, bilanço dışı işlemlere izin verilmemesi, tüm finansal aracı kurumların ulusal ve ulusüstü düzeyde düzenlenmesi ve denetimi, özel yerine bağımsız ve kamusal derecelendirme kuruluşlarının oluşturulması ve özel bankalarla rekabet edebilecek, hanehalklarına ve küçük işletmelere kredi

sağlayacak güçlü kamu ve kooperatif bankalarının kurulması gibi tedbirleri içermektedir. Ayrıca ekonominin genelini etkileyebilecek finansal kurumların da kamu mülkiyetinde olması önemlidir çünkü bu kurumların istikrarı bir kamusal mal niteliği taşımaktadır.

İkinci olarak yeniden düzenlemelerin, finansal ve reel sektörlerdeki ekonomik birimleri kısa vadede ziyade uzun vadeli kâr arayışına yönlendirmesi gereklidir. Son dönemlerde yaygınlaşan “oluştur ve dağıt”^{**} (originate and distribute) stratejilerinin önüne geçmek için menkul kıymetleştirme (securitization) olanakları sınırlandırılabilir. Böylece bankalar, firmaları ve onların yatırım projelerini değerlemek, uygun olanlara kredi açmak ve geri ödemeleri takip etmek gibi esas işlevlerine dönebilirler. Ayrıca hisse senetlerinin kısa vadeli değerinin öne çıkmasına yol açan pay geri alım programı, yöneticilere hisse senedi dağıtılması gibi uygulamaların azaltılması, bunun yanı sıra hissedarların şirket yönetimine katılımının artırılması gibi yöntemlere başvurulabilir.

Alınan bu önlemlere rağmen, yine de finansal piyasalarda istikrarsızlıklar gözlenebilir. Dolayısıyla üçüncü olarak, sistemin istikrarına yönelik hem ülke bazında hem de küresel ölçekte düzenlemeler gereklidir. Bunlar, tüm finansal kuruluşlar için özsermayelerine ilişkin düzenlemeler, varlık temelli zorunlu karşılık uygulaması ve tüm finansal işlemler için genel bir işlem vergisi^{§§} ve genel bir servet kazancı vergisi olarak ifade edilebilir (Hein ve Truger, 2013, s. 202-203).

5.5.2.2. Makro Politika Önerileri

Ekonomik istikrar ve büyüme için finansal piyasalarda yapılacak düzenlemelerin yanı sıra, ülkelerin uyguladıkları makroekonomik politikalarını da gözden geçirmeleri gereklidir. Bu bağlamda Hein ve Stockhammer (2010), post Keynesyen çerçevede, alternatif bir makro politika önerisi getirmektedirler. Bu öneri para ve maliye politikalarının yanı sıra, gelirler ve ücret politikalarını da içermektedir.

Para politikası açısından merkez bankalarının değişken faiz uygulamasından kaçınarak, mümkün olduğunca düşük faiz oranları hedeflemesi önerilmektedir. Böyle bir faiz politikasının enflasyonla mücadele açısından olumsuz olacağı düşünülebilir. Ancak yazarlara göre yüksek faizler kısa vadede anti enflasyonist bir etki yaratsa da, uzun vadede üretim maliyetlerini artırarak maliyet enflasyonuna yol açmaktadır.^{***} Bunun da ötesinde, merkez bankalarının esas

^{**} Bu terim verilen kredilerin menkul kıymetleştirilip satılmasını ifade etmektedir. ABD’de finansal kurumların mortgage kredilerinin bu şekilde satılması bunun tipik bir örneğidir.

^{§§} Finansal işlemlere getirilecek vergi hakkındaki tartışmalar ve öneriler için bkz. (Schulmeister, 2014).

^{***} Post Keynesyen iktisatta faiz politikası tartışmaları için bkz. (Argitis, 2011, 91-122).

görevi parasal ve finansal sistemin istikrarını sağlamak olarak görülmektedir. Bu da, likidite krizi dönemlerinde nihai borç verici olarak davranması ve yukarıda değinilen finansal sistemin yeniden yapılandırılmasında üstüne düşen görevleri yerine getirmesi anlamına gelmektedir. Bu görevler arasında ticari bankaların yeniden finansman işlemleri için kredi standartlarının oluşturulması ve merkez bankasında tutulan zorunlu karşılık oranlarının, farklı varlıklar için farklı düzeylerde belirlenmesi de vardır. Böylece verilen kredilerin daha arzu edilen sektörlere yönelmesi mümkün olacaktır.

Gelirler ve ücret politikaları da post Keynesyen yaklaşımın temel politika önerilerinden biridir. Post Keynesyenlere göre enflasyon parasal nedenlerden kaynaklanmayan, özünde gelir dağılımı çatışmasının bir sonucudur (Wray, 2001, s. 87). Dolayısıyla ücretin belirlenmesi sürecinde devletin etkili olması gereklidir. Bu açıdan yazarların önerisi, nominal ücret artışlarının uzun dönemli emek verimlilik artışı artı hükümetin belirlediği enflasyon hedefine eşit olmasıdır. Ayrıca ücret pazarlıklarının makro ekonomik düzeyde koordinasyonu ve güçlü sendikaların varlığı da önemlidir. Aynı zamanda ücretlerin belli bir düzeyde tutulması toplam talebi canlı kılacaktır.

Maliye politikası ise kısa ve orta/uzun vadede reel ekonominin istikrarından sorumlu olmaktadır. Maliye politikası aracılığıyla uygulanacak talep yönetimi, etkin talebi tam istihdamı sağlayacak şekilde canlı tutabilmeli ve gelir dağılımını iyileştirebilmelidir (Hein ve Stockhammer, 2010, s. 342-349).

Maliye politikası bağlamında, bütçe ve ekonomik faaliyet düzeyi arasındaki ilişki, basit Keynesyen milli gelir denklemini yeniden düzenlemek yoluyla gösterilebilir:

$$S-I = (G-T) + (X-M) \quad (1)$$

Eşitlikte S tasarrufu, I yatırımı, G kamu harcamalarını, T vergileri, X ihracatı ve M ithalatı göstermektedir. (1) nolu Eşitliğin ifade ettiği ilişki, özel net tasarrufların bütçe açığı artı dış ticaret fazlasına eşit olması gerektiğidir. Aynı zamanda, dış denge verili olmak kaydıyla, devlet bütçesini dengeye getirmek ya da bütçe fazlası elde etmek için yapılan uygulamaların zorunlu olarak özel tasarruflardaki düşüş ile dengeleneceği görülmektedir. Nitekim bütçe fazlası devletin ekonomiden aldığından daha azını ekonomiye aktarması ($G - T > 0$) anlamına geldiği için, bütçe fazlası toplam talebi ve özel kesim kârlarını azaltmaktadır.

Bütçe açıklarıyla firma kârları arasındaki doğrudan ilişkiyi vurgulamak için (1) numaralı eşitlikteki özel kesim tasarruflarını (S), hanehalkları tasarrufu (S_h) ve firma tasarrufları olarak ikiye ayırabiliriz. Firma tasarrufları özel sektörün kârları (P) olarak nitelenebilir. Buradan (1) numaralı eşitliğin yeniden düzenlenmesiyle özel sektörün karlarını gösteren eşitlik elde edilebilir:

$$P = (I - S_h) + (G - T) + (X - M) \quad (2)$$

(2) nolu eşitlik firma kârlarının yatırımlar, kamu harcaması ve ihracattan olumlu yönde etkilendiğini göstermektedir. Aynı zamanda kârların hanehalkı tasarrufları, vergiler ve ithalat ile ters yönde bir ilişkisinin olduğu görülmektedir. Yukarıda değinilen Kaleçkici yaklaşıma uygun olan bu eşitlik, uzun vadede özel sektör kârlarının devamlılığı için, düşük ya da negatif hanehalkı tasarrufu (diğer bir ifadeyle artan hanehalkı borcu), kamu açıkları ya da dış ticarete iyileşmelerin gerekli koşullar olduğu göstermektedir (Bougrine, 2004, s. 34).^{†††}

Bir ülke için dış ticaret fazlası vermek kolaylıkla ulaşılabilecek bir amaç değildir. Kaldı ki tüm ülkelerin bunu eşzamanlı olarak gerçekleştirmesi de mümkün değildir. Hein ve Truger, süreklilik gösteren kamu açıklarının özel sektör kârlılığını destekleyeceğini ve bu sayede istihdamın yüksek seviyede gerçekleşeceğini savunmaktadırlar. Yazarlara göre böyle bir politika kamu borçlanması sorunu yaratmayacaktır. Onlara göre, kamunun sürekli açık verdiği ve uzun dönemli sabit bir büyüme oranının sağlandığı bir ekonomide, kamu borcunun milli gelire oranı sabit bir değere yakınsayacaktır.^{†††} Ayrıca milli gelir artışı sayesinde vergi gelirlerinin de artabileceği dikkate alınmalıdır. Böyle bir politika toplam talep şoklarının ekonominin istikrarını bozmasını engelleyecektir. Bunun da ötesinde, uygun vergi politikaları ve transfer harcamalarıyla, gelirin yeniden dağılımı düşük gelir grupların lehine olacak şekilde gerçekleştirilebilir. Bu sayede toplam talebin istikrarı da sağlanacaktır (Hein ve Truger, 2013, s. 205).

5.5.2.3. Küresel Düzeyde Düzenlemelere ve İşbirliğine İlişkin Öneriler

Bu politikalar ulusal düzeyde ekonomik istikrarı sağlasa da, ülkelerin dünya ekonomilerine entegre olmaları nedeniyle, bir ülkenin uyguladığı genişletici ya da daraltıcı politikanın başka ülkelerin ekonomilerini etkilemesi mümkündür. Örneğin, istihdamı artırmak amacıyla genişletici politika izleyen bir ülkede ithalat talebi de artabilmekte ve bu durum başka ülkelerdeki istihdamı olumlu etkileyebilmektedir. Ancak genişletici politikalar izleyen söz konusu ülkede, bir yandan toplam talep artarken diğer yandan ödemeler dengesi bozulabilmektedir.^{§§§} Tersine, ihracatını artırmayı başaran bir ülke, başka ülkelerdeki istihdamı olumsuz etkileyebilir. Dolayısıyla dünyadaki tüm ülkelerin kendi iç taleplerini adil bir şekilde desteklemeleri, diğerlerine de ihracat yapma imkanı sağlayacaktır. Böylelikle dünyadaki tüm ülkelerin büyümeleri için uygun bir ortam olacaktır (Patomäki, 2013, s. 173).

^{†††} Maliye politikasına benzer bir yaklaşım için bkz. (Arestis ve Sawyer, 2004, s. 441-463).

^{†††} Yazarlar bu savı Evsey Domar'a dayandırmaktadırlar. İlgili çalışma için bkz., (Domar, 1944, s. 798-827).

^{§§§} Post Keynesyen iktisatçılar bu durumu, tek bir ülkede Keynesyen politikaların uygulanmasının etkin olup olmadığı açısından tartışmaktadırlar. Bu tartışmalarla ilgili olarak, bkz. (Smithin, 2001, s. 119-122).

Bunun gerçekleştirilebilmesi için uluslararası işbirliğinin ne şekilde sağlanabileceği ve yeni uluslararası kurumların gerekliliği tartışılmaktadır. Bu bağlamda Hein ve Truger, Avrupa Birliği ve küresel düzeyde olmak üzere, iki alanda yapılması gerekenlere ilişkin önerilerde bulunmaktadır.**** Küresel düzeyde alınabilecek önlemler konusunda ise, post Keynesyen) iktisatçılar Keynes'in uluslararası ödemeler sistemi önerisinden ilham almaktadırlar (Hein ve Truger, 2013, s. 207). Bu öneriye göre bir Uluslararası Takas Birliği (International Bankası Unit-ICB) oluşturulmalı ve Keynes'in bancor olarak adlandırdığı, uluslararası bir para birimi kabul edilmelidir. Bancor ülkeler arasında yapılacak ödemeler için geçerli olacaktır. Her ülke kendi parasının değerini belirli bir limitte dalgalanacak şekilde bancor'a sabitleyecektir. Diğer bir ifadeyle, altın standardındaki altının yerine bancor önerilmektedir. Bancor yalnızca ülkeler arasındaki ödemelerin yapılması için kullanılacaktır. Bu çerçevede takas bankası, bir çeşit uluslararası merkez bankası gibi işlev görecektir. Bu önerinin uluslararası ticaret açısından önemi, ülkelerin dış dengelerini korumaya yönelik önlemleri de içermesidir. Örneğin, ticaret fazlası veren ülkeler, ellerindeki bancor rezervini ICB'ye devretmekte, gerekirse bu kurum tarafından para birimlerini değerlemeye zorunlu tutulabilmektedirler. Açık veren ülkeler ise, açıklarının finansmanı için banka kaynaklarına başvurabilmekte, duruma göre banka tarafından devalüasyona zorlanabilmektedirler (Arestis ve diğerleri, 2005, s. 527-528). Görüldüğü gibi Keynes'in ödemeler sistemi planı, uluslararası ticarete yaşanacak dengesizlikleri önlemeye yönelik olarak kurgulanmıştır. Bu sistem sayesinde, örneğin, merkantilist politikalar izleyen büyük ülkelerin sürekli olarak dış ticaret fazlası elde etmesi ve buna bağlı olarak uluslararası ticaret hacminin daralması gibi bir sorun ortaya çıkmayacaktır. Çünkü ülkeler bancor cinsinden fazla rezervlerini ICB'a devretmek zorundadırlar ve orada tutulan rezervleri belli bir sürede kullanmazlarsa, belli bir kısmına banka el koyabilmektedir.

Keynes Genel Teori eserinde ulusal bir ekonominin tam istihdama ulaşması için gerekli koşulları incelemekle beraber, dış dünyanın ekonomik koşullarının öneminin de farkındaydı. Bu durumu Genel Teori'sinin merkantilizm ile ilgili bölümünde açıkça belirtmektedir:

“Uluslararası kaygılardan etkilenmeyen, bağımsız bir faiz politikası ve optimum istihdam seviyesini hedefleyen bir yatırım programının aynı zamanda hem bize hem de komşularımıza yararı açısından çifte getirisi olacaktır. Bu politikaların tüm ülkeler tarafından aynı anda uygulanması, ister ülke içi istihdam olarak, ister uluslararası ticaretin hacmiyle ölçelim, ekonominin sağlığını ve gücünü uluslararası çapta sağlayacaktır.” (Keynes, 1964, s. 348)

**** Bu çalışmanın amacı orta gelir tuzağı olgusunu açıklayabilmek ve bunu küresel bir bağlama oturtmak olduğu için, gelişmiş ülkelerden oluşan Avrupa Birliği'ne yönelik öneriler bir yana bırakılmaktadır. Bunun da ötesinde, küresel toplam talebin yetersiz olduğu bir konjonktürde bölgesel düzeyde alınan önlemlerin etkinliği de tartışmalıdır.

Davidson, Keynes'in bu önerisini temel alan başka bir ödemeler sistemi modeli geliştirmiştir. Ancak Davidson'a göre, uluslararası bir merkez bankasının tesis edilmesi arzulanır olsa da, pratikte uygulanabilir değildir. Bu nedenle Davidson, devletlerin banka sistemi üzerinde kontrolünü ve ulusal maliye politikalarını dışlamayan daha ılımlı bir sistem önermektedir. Ayrıca ona göre uluslararası bir para sisteminin uygulanması için uluslararası bir merkez bankasına ihtiyaç da yoktur. Gerekli olan, uluslararası ödemelerde kullanılacak ortak bir para biriminin tüm ülkeler tarafından kabulü ve bu ödemeleri çift taraflı kayıt usulüne göre kaydedecek bir kurumun tesisidir. Tüm uluslararası ödemelerde yalnızca uluslararası para birimi kullanılacak ve bu para biriminden ulusal para birimlerine yönelik, tek taraflı bir konvertibilite geçerli olacaktır. Bu sayede uluslararası likidite büyüklüğünden kayıplar olmayacaktır. Yine Keynes'in önerisinde olduğu gibi, ülkeler ulusal para birimlerini uluslararası para birimine sabitleyeceklerdir. Sabit döviz kuru uygulanmakla birlikte, zaman içinde önceden belirlenmiş koşullara göre döviz kurunda ayarlamalar yapabileceklerdir. Keynes'in önerisinde olduğu gibi, ülkeler ticaret fazlasını ellerinde tutamayacaklardır. Dolayısıyla bu fazlayı ithalatlarını artırmak için kullanacaklardır. Alternatif olarak, diğer ülkelere yönelik doğrudan sermaye yatırımları ya da ekonomik yardım olarak da değerlendireceklerdir. Böylelikle, bir ya da birden fazla ülkenin dış ticaret fazlaları yüzünden uluslararası ticaret hacminin daralması ve küresel toplam talebin düşmesi gibi bir sorun yaşanmayacaktır (Davidson, 1999, s. 67-72).

Davidson'un uluslararası merkez bankasını gerektirmeyen bu önerisinin aksine, Patomäki küresel Keynesyencilığın tüm kurumlarıyla tesis edilmesini ve ülkelerin eşit temsil edildikleri küresel bir demokrasi anlayışının, yeni bir dünya düzeninin ekonomik altyapısı olarak düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. Bunun sağlanması uluslararası bir merkez bankasının yanında, küresel bir parlamento gibi diğer ekonomik ve siyasi kurumların da varlığını gerektirmektedir. Ekonomik anlamda küresel Keynesyencilığe, siyasi anlamda küresel demokrasiye dayanan bu anlayışın ekonomi politikası, Patomäki'ye göre şu çerçevede olmalıdır (Patomäki, 2013, s. 175-180):

- Keynes'in uluslararası takas bankası planının özüne uygun şekilde küresel bir para birimi kabul edilmeli;
- Bir borç tahkim sistemi kurulmalı ve uluslararası borçların sorun olmaması için küresel finans sistemi yeniden düzenlenmeli;
- Küresel düzeyde işçi hakları iyileştirilmeli ve sendikalaşma yaygınlaştırılmalı;
- Bazı vergiler küresel çapta uygulanmalı. Bunlar silahlanmadan, finansal işlemlerden alınan vergiler ve sera gazı salınımına getirilen vergiler olmalı;
- Herkes için belirli düzeyde eğitim almak evrensel bir hak olarak tanınmalı.

Eğitim hakkı aynı zamanda küresel refahın yeniden dağılımının bir parçası olarak görülmeli;

- Ulus devletlerin ve uluslararası kuruluşların arasındaki koordinasyon kurumsal düzeyde sağlanmalı ve böylelikle küresel toplam talebin düzeyi korunmalı.

6. Sonuç

Ülke ekonomilerinin daha fazla dışa açılmaları ve dış dünya ile daha fazla etkileşime girmeleri sayesinde artan miktarda ekonomik kazanım elde edecekleri önerisi yaygın olarak kabul görmüştür. Ancak bu öneri bir ülke için doğru olsa da, tüm ülkeler için aynı anda doğru olmayabilir. Bazı durumlarda sistemin bir parçası için doğru olan bir şey, tümü için yanlış olabilmektedir. Terkip hatası olarak tanımlanan bu durumun en bilinen örneklerinden biri Keynes'in tasarruf paradoksudur; bir bireyin tasarrufunu artırması onun için iyi olabilir, ama herkes bunu yaparsa, toplam talep yetersizliği yüzünden ekonomide durgunluk yaşanacaktır. Benzer bir çıkarsamayı uluslararası ekonomi için de yapmak mümkündür. Bir ülkenin ihracatını artırması o ülke için iyidir. Ancak tüm ülkelerin ihracatlarını aynı anda artırmaları ve bundan hepsinin kazanç sağlaması mümkün değildir. Bu ancak, dünya ekonomisinin de ihracat artışlarını karşılayacak hızda büyümesi durumunda mümkün olabilecektir.

Orta gelir tuzağı tartışmalarına bu açıdan da yaklaşmak gerekmektedir. Bu konudaki analizler genellikle ülke ya da bölge ekonomileri çerçevesinde yapılmaktadır. Bu durum, bir benzetmeyle ifade edilecek olursa, bir ülke ekonomisi krizdeyken, şirketlere krizden çıkmanın yollarını göstermeye benzemektedir. Bu öneriler bazı şirketlerin işine yarayabilir ancak tümünün başarılı olamayacağı açıktır. Benzer bir şekilde küresel toplam talep artışı sınırlıyken, tüm gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarını artırabilmeleri mümkün olmayacaktır. Bunun yanında, orta gelir tuzağı tartışmalarında genellikle göz ardı edilen bir nokta daha vardır; o da bu ülkelerin gelişmiş ülkelerle rekabetlerinde aşmalarının güç olduğu bir bilim ve teknoloji sınırıyla karşı karşıya kalmış olduklarıdır. Bu ülkelere önerilen, yüksek katma değerli ürünler üretimine yönelmeleri, bunun için AR-GE yatırımları yapmaları, eğitime önem vermeleri gibi çözümlerin uygulanması çok da kolay değildir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki bilimsel ve teknolojik bilgi açığı, kolaylıkla kapanacak kadar küçük değildir. Bunun da ötesinde, gelişmiş ülkeler, ucuz emeğe dayanan imalat sanayi üretimini gelişmekte olan ülkelere bırakmış gibidirler. Oysa konu teknolojik ve yüksek katma değerli ürünler olduğunda, bu alanda son derece rekabetçi olabileceklerini de hesaba katmak gerekmektedir. Dolayısıyla orta gelir düzeyindeki ülkelere yönelik geleneksel politika önerilerinin etkinliği tartışmalı bir durumdur.

Bu açıdan Küresel Keynesyencilik yaklaşımının gelişmekte olan ülkelerin orta

gelir tuzağını aşmalarına yardımcı olabileceği ifade edilebilir. Burada esas yük gelişmiş ülkelerin üzerinde olacaktır. Galbraith'in daha önce değinilen tanımında ifade edildiği gibi, küresel ekonominin canlılığı ve istikrarı gelişmiş ülkelerin sorumluluğunda olmalıdır. Keynesyen analizdeki devletin toplam talebi canlı tutma işlevinde olduğu gibi, küresel ekonomide de büyük devletlerin küresel toplam talebi canlı tutması gerekmektedir. Bu durumdan gelişmekte olan ülkeler kadar gelişmiş ülkeler de yarar sağlayacaklardır. Gelişmekte olan ülkelerdeki gelir artışı, gelişmiş ülkelerin bu ülkelere yapacakları ihracat miktarını dolayısıyla gelir ve istihdam düzeylerini artıracaktır.

Sonuç olarak, küreselleşme geri döndürülemez bir süreçtir. Ancak tüm küreselleşme tartışmalarına rağmen, toplumsal, ekonomik ve çevresel sorunların temelde ülke düzeyinde ya da ülkeler arasındaki ilişkiler bağlamında ele alınması, dünyaya bütünsel bir bakışın, yeni bir dünya algısının henüz gerçekleşmediğini göstermektedir.

Ekonomik sorunlar açısından ele alırsak; bu konuyu dünya ekonomisi olarak, bütünsel düzeyde ele alan küresel Keynesyencilik önerileri *teknik olarak* uygulanamaz değildir. Elbette eksiklikleri ve tartışılmaya açık yönleri vardır. Ancak öyle görülüyor ki, küresel Keynesyencilik uygulamasının önündeki en önemli engel *politiktir*. İnsanlık dünyayı bir bütün olarak görece zihinsel sıçramayı gerçekleştirene dek bu önerilerin yaygın bir tartışma ortamı bulabileceğini ifade etmek güçtür.

Kaynakça

- Arestis, P. ve Sawyer, M. (2004). On the Effectiveness of Monetary Policy and of Fiscal Policy. *Review of Social Economy*, LXII(4), 441-463.
- Arestis, P., Basu, S. ve Sushanta, M. (2005). Financial globalization: the need for a single currency and a global central bank, *Journal of Post Keynesian Economics*, Spring 2005, 27(3), 507-531.
- Argitis, G. (2011). A view on post-Keynesian interest rate policy. *Intervention*, 8(I), 91-122.
- Blecker, R. A. (1999). *The Diminishing Returns to Export-Led Growth*. Çalışma Metni, Council on Foreign Relations. <http://www.cfr.org/trade/diminishing-returns-export-led-growth-cfr-paper/p8709> (Erişim Tarihi: 12 Ekim 2016).
- Bougrine, H. (2004). Public debt and private wealth. Wray, L.R. ve Forstater, M. (Ed.). *Contemporary Post Keynesian Analysis* içinde (24-43). Cheltenham: Edward Elgar.
- Davidson, P. (1999). *Uncertainty, International Money, Employment and Theory*. London: Macmillan Press.
- Domar, E. (1944). The 'Burden of Debt' and the National Income. *The American Economic Review*, 34(4), 798-827.
- Ertürk, K. A. (2002). Overcapacity and the East Asian crisis. *Journal of Post Keynesian Economics*, 24(2), 253-275.
- Galbraith, J. K. (1995). Global Keynesianism in the Wings? *World Policy Journal*, 12(3), 65-69.
- Giles, J. A. ve Williams, C. L. (2000). Export-led growth: a survey of the empirical literature and some non-causality results. Part 1. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 9(3), 261-337.
- Gill, I. ve Kharas, H. (2007). *An East Asian Renaissance: Ideas for Economic Growth*. Washington, DC: World Bank.
- Grabel, I. (2010). Financial Systems and Economic Development in the 21st Century: Are We All Keynesians Yet? Arestis, P. ve Sawyer, M. (Ed.). *21st Century Keynesian Economics* içinde (1-38). Hampshire: Palgrave Macmillan.

- Hein, E. ve Stockhammer, E. (2010). Macroeconomic Policy Mix, Employment and Inflation in a Post-Keynesian Alternative to the New Consensus Model. *Review of Political Economy*, 22(3), 317-354.
- Hein, E. ve Achim, T. (2013). Finance-dominated capitalism in crisis- the case for a global Keynesian New Deal. *Journal of Post Keynesian Economics*, Winter 2013, 35(2), 187-213.
- Kalecki, M. (1971). The Determinants of Profits. Kalecki, M. (Ed.). *Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy 1933- 1970* içinde (78-92). London: Cambridge University Press.
- Kasahara, S. (2013). *The Asian Developmental State and the Flying Geese Paradigm*. Çalışma Metni, no: 213, United Nations Commission on Trade and Development, Geneva.
- Keynes, John Maynard (1964), *The General Theory of Employment, Interest, And Money*. New York: Harcourt, Inc.
- Köhler G. ve Taush, A. (2002). *Global Keynesianism: Unequal Exchange and Global Exploitation*. New York: Nova Science Publishers Inc.
- Mayer, J. (2013). *Towards more Balanced Growth Strategies in Developing Countries: Issues Related to Market Size, Trade Balances and Purchasing Power*. Çalışma Metni, no: 214, United Nations Commission on Trade and Development, Geneva.
- Palley, Thomas (2011). *The Rise and Fall of Export-Led Growth*. Çalışma Metni, no: 675, The Levy Economics Institute.
- Patomäki, Heikki (2013), *The Great Eurozone Disaster: from Crisis to Global New Deal*. London: Zed Books.
- Peerenboom, R. (2014). China and the middle-income trap: toward a Post Washington, Post Beijing Consensus. *The Pacific Review*, 27(5), 651-673.
- Razmi, A. (2007). Pursuing manufacturing-based export –led growth: are developing countries increasingly crowding each other out? *Structural Change and Economic Dynamics*, 18, 460-482.
- Razmi, A. ve Blecker. R. (2008). Developing Country Exports of Manufactures: Moving Up the Ladder to Escape the Fallacy of Composition? *Journal of Development Studies*, 44(1), 21-48.
- Schulmeister, S. (2014). *A General Financial Transactions Tax. Motives, Effects and Implementation According to the Proposal of the European*

Commission. Çalışma Metni, no: 461, WIFO.
<http://www.wifo.ac.at/wwa/pubid/47125> (Erişim Tarihi: 24 Temmuz 2016).

Smithin, J. (2001). International monetary arrangements. (Ed.). Holt, R.P.F. ve Pressman, S. *A New Guide to Post Keynesian Economics* içinde (114-125). London: Routledge.

Thirlwall, A. P. (2002). *The Nature of Economic Growth: An Alternative Framework for Understanding the Performance of Nations*. Cheltenham: Edward Elgar.

Thirlwall, A. P. (2011). Balance of payments constrained growth models: history and overview. *PSL Quarterly Review*, 64(259), 307-351.

UNCTADSTAT (United Nations Conference on Trade and Development Statistics). <http://unctadstat.unctad.org/EN/Index.html> (Erişim Tarihi:18 Ağustos 2016).

Verdoorn, P. J. (2002), Factors that Determine the Growth of Labour Productivity. (Ed.). McCombie, J. , Pugno, M. ve Soro, B. *Productivity Growth and Economic Performance* içinde (28-36). Hampshire: Palgrave Mcmillan.

Williamson, John (2004). The strange history of the Washington consensus. *Journal of Post Keynesian Economics*, Winter 2004-5 27(2), 195-206.

Wray, L. Randall (2001). Money and Inflation. (Ed.). Holt, R.P.F. ve Pressman, S. *A New Guide to Post Keynesian Economics* içinde (79-91). London: Routledge.

World Bank, Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China. (2013). *China 2030: Building a Modern, Harmonious, and Creative Society*. Washington: World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/12925> (Erişim Tarihi: 27 Haziran 2016).

A New Strategy to Escape from Middle Income Trap: Global Keynesianism

Extended Abstract

1. Introduction

In recent years, the term “middle income trap” has increasingly discussed among economists. There are several suggestions to developing economies to avoid themselves from middle income trap and to reach high income level. These suggestions, such as to enhance infrastructure, to emphasize education and innovations, are mainly aims to increase the ability to produce high value added technological products for these countries. These suggestions explicitly based on export-led growth strategy. But there is a fundamental flaw or a “fallacy of composition” problem in that strategy; not all developing countries can succeed to increase their exports simultaneously because there is the limited market size for exports of developing economies globally, which is a determined by import capacities of developed economies.

Under that constraint, only a few developing economies could adopt this strategy successfully while others competing among themselves. Additionally, as more economies try to adopt this strategy, that competition intensives and countries try to get competitive advance by all possible means such as wage suppression, devaluations etc. that lead to “race to bottom”. In other words, if all economies cannot increase exports simultaneously, they find themselves in growing competition that not to allow them escaping from middle income trap. To deal with this problem, it might better to tackle with economic issues globally instead of nationally. For instance, in recent times, a few Keynesian economists have been trying to adopt Keynesian ideas to global level that is called global Keynesianism. This view suggests a global demand management and establishing global institutions like a world bank.

The aim is this article is to show middle income trap issue which could be explained by “fallacy of composition problem” that lies under the export-led strategy and to propose global Keynesianism as an alternative to current economic problems included that middle income trap.

2. Method

Within this study, debates on middle income trap issue are reviewed in the first chapters. In the third chapter, this approach is discussed historically because of the main suggestion to escape middle income trap is to deploy the export-led growth strategy. In the next chapter, as a fundamental criticism of export-led strategy from post Keynesian economics, the notion of the “fallacy of composition problem” is discussed. In the last chapter, a relatively recent idea that has come from post Keynesian economics, namely global Keynesianism is discussed and questioned as an alternative development paradigm.

3. Results and Discussion

In mainstream economics, the export-led growth strategy is having been accepted as the main development paradigm for developing countries for decades. On the other hand, historical records show that this paradigm has not been successful, at least the same degree, for every developing economy. The export-led strategy has been getting less successful for years for newcomer countries, except the case of the Chinese economy. The main reason is that there is a limited import capacity of developed economies at a time. Because of that, exporter countries encounter necessity of competing for each other. Aside from getting the benefits of their exports, they found themselves in a race to bottom conditions. For that reason, these economies cannot escape from middle income trap with their exports. Even they succeed to raise their exports, this will be

ineffective to the generate desired income growth. Because of falling export prices arising from increasing exporters which are competing with each other by the same type of product for the developed countries markets.

On the other hand, the idea of global Keynesianism has a capacity to settle up this issue. Although it has not come up with a development paradigm, it already encapsulates required components of stable growth. This idea takes world economy as a single unit, and a quest for appropriate policy tools to manage “global total demand”, includes trade deficits of big economies and global institutions like a world central bank. By managing global demand, while developing countries will be able to gain income risings, on the other side developed countries will be benefited from expanding developing markets for their products.

4. Conclusion

Global Keynesianism is an original idea for economic problems, but their components are, like a world central bank, a new Bretton Woods system or a global governance, already have been discussed for a long time. But the applicability of global Keynesianism is not a technical issue in essence, but political. To put global Keynesianism into practice requires a change on global power balances which may be impossible to accepting it for big countries. But it still remains an alternative and interesting paradigm for world’s economic and political problems.